

АЁЛЛАР ЖИНОЯТЧИЛИГИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ САБАБ ВА ШАРОИТЛАРИ

Қодирқулов Асадбек Фахриддин ўғли

Ўзбекистон Республикаси ИИВ

Академияси 311 гуруҳ курсанти

Аннотация. Ушбу мақола аёллар ўртасидаги жиноятчиликнинг сабаб ва шароитларини ўрганиш, тахлили қилиш, олдини олиш ва ушбу борадаги фаолиятни такомиллаштиришга доир масалалар тахлил қилинган, ички ишлар органларининг аёллар жиноятчилигини олдини олиш фаолиятини такомиллаштириш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Annotation. The article analyzes the issues of studying the causes and conditions of crime among women, analyzes, prevents and improves the work in this area, develops proposals and recommendation for improving the prevention of women's crime in law enforcement agencies.

Калим сўзлар: жиноятчилик, аёллар жиноятчилиги, сабаб ва шароитлар, тарғибот-ташвиқот, тенденция.

Маълумки, ҳар бир ҳуқуқий фаолият, муносабат ҳуқуқий нормалар орқали тартибга солинади. Ҳуқуқ назариясида эса, ҳуқуқий тартибга солиш ҳуқуқий воситалар ёрдамида ижтимоий муносабатларни тартибга солиш, қўриқлаш, уларни жамиятнинг ижтимоий эҳтиёжига мувофиқ равишда ривожлантириш мақсадида мунтазам, норматив таъсир этиш жараёни тушунилади. Ҳуқуқий тартибга солиш ижтимоий муносабат субъектларининг юридик ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилаб, уларнинг бажарилишини таъминлайди. Бир қатор олимлар жамиятда жиноятка қарши курашиш, унинг олдини олишнинг ҳуқуқий тартибга солинишини қуйидаги икки йўналишда олиб борилишини

таъкидлашади³²:

Биринчи йўналиш – бу ҳуқуқ нормалари ёрдамида жиноятнинг сабаб ва шароитларига, жиноятларнинг содир қилинишига имкон берувчи жамият ижтимоий ҳаётининг барчасоҳаларидаги салбий воқеа, ҳодиса ва жараёнларга таъсир қилиши орқали уларни кучсизлантириш, бартараф этиш ва унга қарши курашиш учун шароитлар яратиш;

Иккинчи йўналиш – жиноятларнинг олдини олиш фаолиятини ташкил қилиш ва амалга ошириш тартибини ўрнатиш ҳамда аниқ профилактик чора–тадбирларни амалга оширишни ҳуқуқий тартибга солишдир.

Таъкидлаш жоизки, бу йўналишлар ўртасидаги фарқлар шартли бўлиб, улар бир – бири билан узвий боғлиқдир.

Аёллар ўртасидаги жиноятчиликнинг сабаби, шарт-шароитлари ва олдини олиш фаолиятини ташкил этишнинг умумий хусусиятлари деганда – жиноятлар профилактикасининг аёллар ўртасида жиноятнингнинг олдини олишни амалга оширувчи ҳамда унда иштирок этувчи органлар ҳамда муассасаларнинг аёллар ўртасида жиноятнингни олдини олиш, ушбу йўналишдаги жиноятларнинг содир этилиш сабабларини ва уларга имкон бераётган шарт – шароитларни аниқлаш, бартараф этиш бўйича фаолиятидир.

Энди биз бевосита профилактика хизматларининг аёллар ўртасидаги жиноятга қарши кураш ва унинг олдини олиш фаолиятини ташкил этишни ҳуқуқий тартибга солувчи ҳуқуқий асосларнинг турларини таҳлил этишга ҳаракат қиламиз.

Айтиш жоизки, ҳар бир фаолиятнинг ҳуқуқий тартибга солинганлиги, биринчидан, уни ташкил этиш тартибини мустаҳкамласа, иккинчидан, ҳамкорлик бўйича субъектлар фаолиятининг асосий вазифаларини белгилаб, уларнинг маъсулиятини оширишга ҳамда ҳамкорлигини самарали ташкил этишга хизмат қилади. Бугунги кунда профилактика хизматларининг аёллар ўртасидаги жиноятга қаршикураш ва унинг олдини олиш фаолиятини ташкил этишни белгилаб берувчи ягона ҳуқуқий асос мавжуд эмас.

Мамлакатимизда хотин- қизларининг сиёсий фаоллигини ошириш, www.pedagoglar.org

уларнинг турли соҳа ва тармоқларда ўз қобилият ва имкониятларини рўёбга чиқариш учун шарт-шароит яратиш, кукук ва қонуний манфаатларига сўзсиз роя қилинишини таъминлаш, оналик ва болаликни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, шунингдек оила институтини мустаҳкамлаш борасида кенг қўламли ишлар амалга оширилмоқда. Хотин-қизларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, улар билан мақсадли ишларни ташкил этиш, оилаларда маънавий-ахлоқий муҳитни мустаҳкамлаш ва соғломлаштиришнинг самарали механизмларини яратишга тўсқинлик қилаётган бир қатор тизимли муаммо ва камчиликлар ҳолати ҳақида Президентимиз Ш.М. Мирзиёев **“Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва оила институтини мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисидаги “2018 йил 2 февралдаги фармонида”** Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг бир қатор қоидалари бевосита жиноятларнинг олдини олиш хусусиятига эга бўлиб, фуқароларни ҳар хил турдаги жиноий тажовузлардан ҳимоя қилишда ва уларни жамиятдаги умуминсоний, ахлоқий нормалар асосидатарбиялашдаманба ҳисобланади. Мазкур нормалар профилактика хизматларининг аёллар ўртасидаги жиноятга қарши кураш ва унинг олдини олиш фаолиятини ташкил этишни тартибга солувчи нормалар ва уларни қўллаш амалиёти таҳлилини белгилаб беради. Жиноятларнинг олдини олиш ҳар биримизнинг вазифамиз ҳисобланиб, бу борада бир қанча вазифаларни ҳам амалга ошириш лозим. Жумладан, жиноятларнинг олдини олиш ва унга қарши курашиш бўйича фаолият юртувчи субъектлар самарали ишлаши керак. Уларнинг вазифалари аниқ белгилаб қўйилиши даркор. Шу билан бирга, жиноятчиликни жиловлаш ва ҳуқуқбузарликларга қарши курашиш борасида бир қатор самарали чора-тадбирлар олиб борилиб, республикамизнинг барча ҳудудларига намуна тариқасида татбиқ этиб келинмоқда.

Жумладан, **хотин-қизлар билан ишлаш масалалари бўйича “Бухоро тажрибаси”**, вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш йўналишида **“Сирдарё тажрибаси”**, ҳуқуқбузарликларнинг барвақт www.pedagoglar.org

профилактикаси бўйича “Жиззах намунаси”, ёшлар билан ишлаш ва уларнинг бўш вақтларини мазмунли ташкил этиш ҳамда ёшлар жиноятчилигининг олдини олиш бўйича “Фарғона тажрибаси”, Андижон шаҳар ва Хўжаобод туманида “Намунали ҳудуд” тажрибаси; профилактик ҳисобда турган ва жиноят содир этишга мойил бўлган турли тоифадаги шахслар билан ишлаш бўйича “Сергели тажрибаси” ва бошқа самарали механизмлар яратилди.

Албатта, ушбу ютуқлар давлатимизнинг қўллаб-қувватлаши ҳамда чин маънода Ўзбекистон аёлларнинг интилишлари, салоҳияти ва иқтидори сабабли қўлга киритилди десак, муболаға бўлмайди.

“Бир қатор нуфузли институтларнинг баҳолашича, Ўзбекистон дунёнинг 125 давлат орасида хотин-қизлар учун шароитлар яратиш ва оналикни муҳофаза қилиш борасида етакчи ўринлардан бирини эгаллаб турибди. Буни ЮНИСЕФ нинг Шарқий Европа, Болтиқбойи ва Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги мамлакатлари бўйича офиси томонидан оналик ва болаликни муҳофаза қилиш борасидаги дастурларни жорий қилишда Ўзбекистоннинг минтақадаги намунавий модели сифатида ётироф этилганини ҳам исботлайди”

Унга кўра, БМТ нинг хотин-қизларга нисбатан камситишларга барҳам бериш бўйича қўмитасининг якуний хулосасида Ўзбекистон томонидан хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш борасида амалга оширилаётган ижобий ишлар мақулланди. Шу билан бирга, Қўмита томонидан Конвенциянинг бир қанча моддаларини миллий қонунчиликка татбиқ қилиш зарурлигига эътибор қаратилиб, уни амалда таъминлашга йўналтирилган тавсиялар берилди.

Ҳориж тажрибаси аёллар ўртасида жиноятнинг криминалистик характеристикаси ўзига хос хусусиятга эгаллиги, уларнинг ҳуқуқбузарлигини ажралиб турадиган хусусиятини аниқлаган, изланишлар жараёнида аёллар ўртасида жиноятнингни ўзига хосмахсус бўлган жиҳатларини аниқлаган. Кўп изланишлар натижасида куйидагиларни гувоҳи бўлдик аёллар одатда жиноятларини катта ёшда содир этишади,

жиноятларининг келиб чиқиш сабаб ва шароитларини ўрганганимизда куйидаги сабабларга дуч келдик. Уй-жой масалалари бўйича, оила ва иш-юмушлари, шахсий эҳтиёжларини вақтида қондирилмаганлиги ва бошқа кўплаб камчиликларнинг босими остида келишмовчиликлар сабаб бўларкан.

Хулоса: Ушбу мақола орқали биз аёллар жиноятчилигининг криминологик тавсифини беришга, унинг ўзига хос хусусиятларини кўрсатишга, жиноятчи аёлларнинг шахсини ва муайян ижтимоий муҳит шароитларда унинг шаклланиш механизмини очиб беришга, шунингдек криминологиянинг энг мураккаб муаммоларидан бири ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноят содир этган аёлларга жазо тайинлаш муаммосини ҳал қилиш йўлларини таклиф қилишга ҳаракат қилдик.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Янги тахрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси Т.01.05.2023й.
2. “Ички Ишлар Органлари тўғрисида” ги 2016 йил 16 сентябрдаги 407 сонли ЎРҚ
3. “Ҳуқуқбузарлик профилактикаси тўғрисида”ги 2014 йил 14 майдаги 371 сонли ЎРҚ
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 14 мартдаги “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ 2833 сонли қарори.
5. Абдурасулова Қ.Р “Аёллар жиноятчилигининг жинойий ҳуқуқий ва криминологик муаммолари” Т.2005 й.
6. [http:// lex.uz](http://lex.uz) (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси).